

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ЕСТЕТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лілія ГОНЧАР¹,

доктор філософії з фізичної культури і спорту, доцент кафедри гімнастики,
<https://orcid.org/0000-0003-1257-0732>,

lilylily1989@ukr.net

Олена ВЛАСЮК¹,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри гімнастики,

<http://orcid.org/0000-0001-6515-2070>

elenavlasuk06@gmail.com

¹ННІ Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
Українського державного університету науки і технологій

Анотація. Старший дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку естетичного сприйняття, художньо-образного мислення та творчої активності. Формування естетичних здібностей у цей період визначає подальший розвиток особистості, впливає на здатність дитини до самовираження та емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Метою дослідження є аналіз естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Дослідження проведено у КЗО НВО № 28 та ЗДО № 337, № 355, № 123 за участю 135 дітей 5–6 років (49% дівчаток, 51% хлопчиків), розподілених за статтю та віком. Естетичні здібності визначалися за методикою фахівців шляхом виконання дітьми хвилинних музично-рухових імпровізацій, оцінених за руховою виразністю, емоційністю та образністю (3-бальна шкала). Рівень розвитку встановлювали за сумарним балом, статистичну обробку проводили в MS Excel з визначенням середніх значень та помилки репрезентативності.

Виявлено різні рівні сформованості естетичних здібностей: високий рівень показали приблизно 3% дітей, середній – 37%, низький – 60%. Дівчатка продемонстрували дещо кращі результати за критеріями рухової та емоційної виразності порівняно з хлопчиками.

Розвиток естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку потребує цілеспрямованого педагогічного впливу та системного оцінювання.

Ключові слова: естетичні здібності, дошкільники, оцінювання, розвиток, діяльність.

ANALYSIS OF INDICATORS OF AESTHETIC ABILITIES INTRODUCTION

Lilia HONCHAR¹,

Doctor of Philosophy in Physical Education and Sports,
Professor at the Department of Gymnastics,

<https://orcid.org/0000-0003-1257-0732>,

lilylily1989@ukr.net

Olena VLASYUK¹

Candidate of Sciences in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Head of the Gymnastics Department,

<http://orcid.org/0000-0001-6515-2070>,

elenavlasuk06@gmail.com

¹SEI "Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport"
Ukrainian State University of Science and Technologies

Abstract. Senior preschool age is a sensitive period for the development of aesthetic perception, artistic and imaginative thinking, and creative activity. The formation of aesthetic abilities during this period determines the further development of the personality, influences the child's ability to express themselves and their emotional and value-based attitude to the world.

The aim of the study was to analyze the aesthetic abilities of older preschool children.

The study was conducted in preschool educational institutions No. 28, No. 337, No. 355, and No. 123 with the participation of 135 children aged 5–6 years (49% girls, 51% boys), distributed by gender and age. Aesthetic abilities were determined using a specialist methodology by having children perform one-minute musical and movement improvisations, which were assessed for expressiveness, emotionality and imagery (3-point scale). The level of development was determined by the total score, and statistical processing was performed in MS Excel with the determination of average values and representativeness errors.

Different levels of aesthetic abilities were identified: approximately 3% of children showed a high level, 37% showed an average level, and 60% showed a low level. Girls demonstrated slightly better results in terms of motor and emotional expressiveness compared to boys.

The development of aesthetic abilities in older preschool children requires targeted pedagogical influence and systematic assessment.

Key words: aesthetic abilities, preschoolers, assessment, development, activity.

Постановка проблеми. Формування естетичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку сьогодні набуває особливої значущості, оскільки саме в цьому періоді закладаються основи гармонійного розвитку особистості, що ґрунтується на здатності сприймати, відчувати та створювати прекрасне [5; 12]. Дошкільне дитинство є чутливим етапом для розвитку емоційно-чуттєвої сфери, формування художніх уявлень та творчої активності, які згодом визначають рівень духовного та культурного становлення людини [1; 6]. У цей час розширюється сприймання краси у природі, мистецтві, поведінці людей, закладається основа художньо-творчої діяльності, що є підґрунтям для подальшої самореалізації у творчій сфері [4; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущість досліджуваної проблеми зумовлена тим, що сучасне суспільство приділяє все більшу увагу розвитку творчості та естетичної культури як важливих чинників соціальної адаптації та життєвої успішності особистості [2; 5]. Інтеграція естетичного виховання з іншими напрямками освітнього процесу (природничими науками, історією культури, музикою, образотворчим мистецтвом) сприяє поглибленому емоційному розвитку та активізує креативність дошкільників, створюючи умови для появи синергетичних ефектів у навчанні [3; 9]. У дослідженнях також підкреслюється, що естетичні здібності не лише збагачують внутрішній світ дитини, але й впливають на її психічне здоров'я, моральне становлення та соціальну відкритість [8; 13].

Водночас однією з найважливіших проблем залишається відсутність комплексної системи педагогічної діагностики, яка б дала змогу

своєчасно виявляти рівень розвитку естетичних здібностей і, відповідно, індивідуалізувати освітній процес. Хоча існують наукові спроби визначення критеріїв та показників оцінювання естетичного розвитку [10], питання цілісного підходу до педагогічної діагностики досі є недостатньо розробленим, що ускладнює впровадження ефективних технологій виховання. Сучасні дослідження [11] акцентують на необхідності поєднання теоретичного аналізу з практичною перевіркою діагностичних методик, які враховують індивідуальні особливості дитини, її чуттєво-емоційні реакції, рівень художньої уяви та здатність до творчої самореалізації [1; 5].

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі естетичних здібностей у гармонійному розвитку дошкільника, потребою науково обґрунтованої системи педагогічної діагностики їхнього рівня, а також необхідністю розроблення ефективних педагогічних підходів, що поєднують традиційні та інноваційні засоби естетичного виховання. Усе це дає можливість не лише підвищити якість дошкільної освіти, але й забезпечити умови для майбутньої самореалізації дитини у творчій та соціальній сферах.

Метою дослідження є проведення аналізу показників естетичних здібностей дітей старшого дошкільного віку з урахуванням їхніх вікових особливостей.

Методи дослідження. Дослідження проводились у КЗО НВО № 28, ЗДО № 337, № 355, № 123. У дослідженні брали участь 135 дітей 5–6 років з них 67 (49%) дівчинки та 68 (51%) хлопчиків. Досліджувані групи були сформовані за статевими ознаками та віком (5 та 6 років). Вибір контингенту здійснювався з урахуванням таких

критеріїв: відсутність порушень психофізичного розвитку, регулярне відвідування закладу освіти, добровільна письмова згода батьків на участь дитини у дослідженні.

Естетичні здібності дітей старшого дошкільного віку визначалися відповідно до апробованої методики. Діти виконували завдання на основі різноманітних музичних творів, що давало змогу дослідити їхню здатність до музично-рухової імпровізації та естетичного сприйняття у різних музичних контекстах. Під час дослідження кожній дитині надавалась одна хвилина для виконання імпровізаційних рухів, під час якої вона могла вільно відтворювати рухи, що, на її думку, найяскравіше, найвиразніше та найемоційніше передавали характер музичного твору. Такий підхід давав змогу дослідити індивідуальні особливості сприймання музики та прояв естетичних здібностей через рух. Тест оцінювався за трьома критеріями, як-от рухова і емоційна виразність, образність. Кожен із критеріїв оцінювався за 3-бальною шкалою. Загальна оцінка формувалась як сумарний бал трьох критеріїв, що давало змогу визначити рівень розвитку її естетичних здібностей.

Статистичну обробку отриманих даних проводили за допомогою ліцензійної програми MS Excel. Визначали показники описової статистики, як-от середнє арифметичне ($\bar{x}$) та помилка репрезентативності (m). Обробка даних проведена з використанням дослідницьких програм Microsoft Excel Data Analysis.

Виклад основного матеріалу. За дослідженнями естетичних здібностей дітей 5–6 років та аналізу кожного з критеріїв з'ясовано, що

більшість дітей за всіма показниками впоралась із тестами лише на 1 бал (рис. 1).

Аналіз рухової виразності засвідчив, що у більшості дітей 5 (61,9% дівчаток і 78,8% хлопчиків) і 6 (72,0% дівчаток і 71,4% хлопчиків) років були скуті рухи тіла під час відтворення образу, заданого характером музичного супроводу. Діти змогли тільки частково передати образ у процесі виконання композиції (31,0% дівчаток і 18,2% хлопчиків 5 років, 24,0% і 25,7% дітей 6 років відповідно).

У ході дослідження емоційної виразності дітей виявлено, що більшість дівчаток (81,0% – 5 років і 84,0% – 6 років) і хлопчиків (84,8% – 5 років і 91,4% – 6 років) виконали цей тест на 1 бал (рис. 2). У дітей не співпадала міміка з образом заданого музичного супроводу.

Неприродний вираз обличчя в окремих частинах вправи спостерігався у 19,0% дівчаток і у 15,2% хлопчиків 5 років, у 16,0% і у 8,6% дітей 6 років відповідно. Найвищий бал (3 бали) за показником емоційної виразності у дітей не встановлено. За показником «Образність» більшість дівчаток (76,2% – 5 років і 76,0 – 6 років) і хлопчиків (81,8% – 5 років і 71,4% – 6 років) мали низькі бали.

Рухи дітей повністю не співпадали із заданим характером музики. Спостерігалась скутість рухів в окремих частинах вправи. Передати образ музичного супроводу змогли 21,4% дівчаток та 18,2% хлопчиків 5 років, 20,0% і 28,6% дітей 6 років відповідно.

Розподіл дітей 5–6 років за рівнями естетичних здібностей показав (рис. 3), що дівчатка (57,1% – 5 років і 60,0% – 6 років) і хлопчики (69,7% – 5 і 60,0% – 6 років) мають низький рівень.

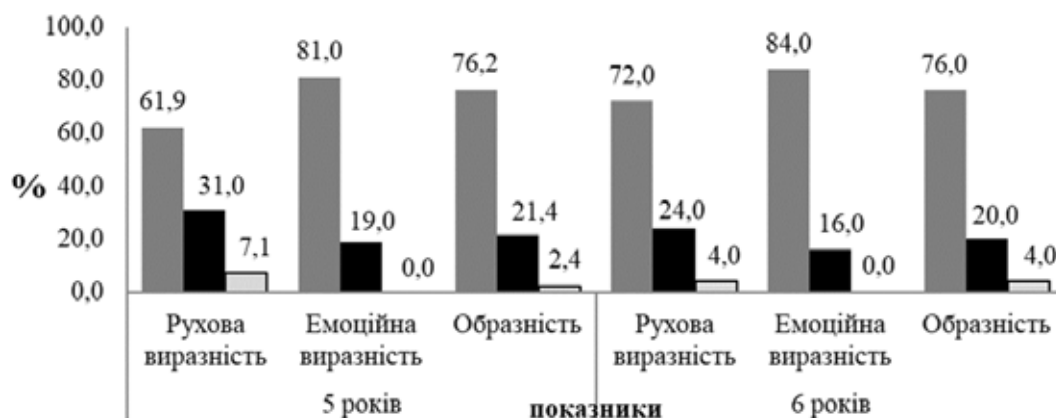

Рис. 1. Розподіл дівчаток 5–6 років за показниками естетичного компонента, %

Примітки:

1 бал

2 бали

3 бали

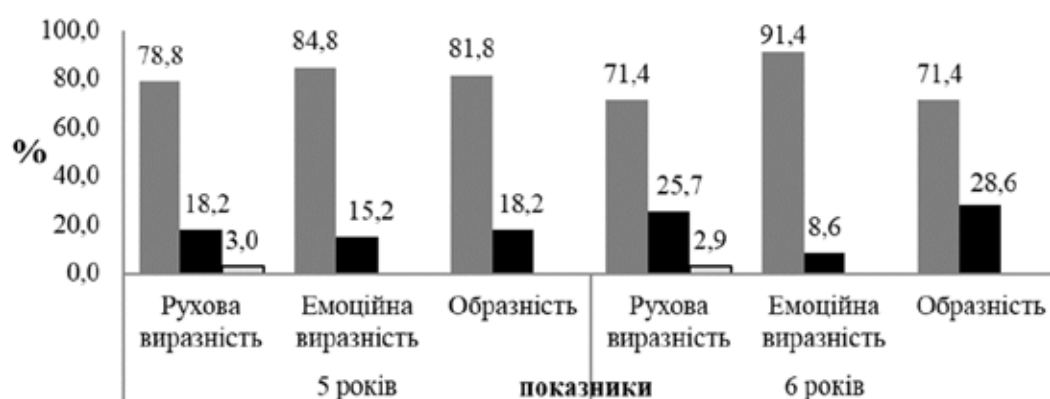

Рис. 2. Розподіл хлопчиків 5–6 років за показниками естетичного компонента, %

Примітки:

■ 1 бал ■ 2 бали ■ 3 бали

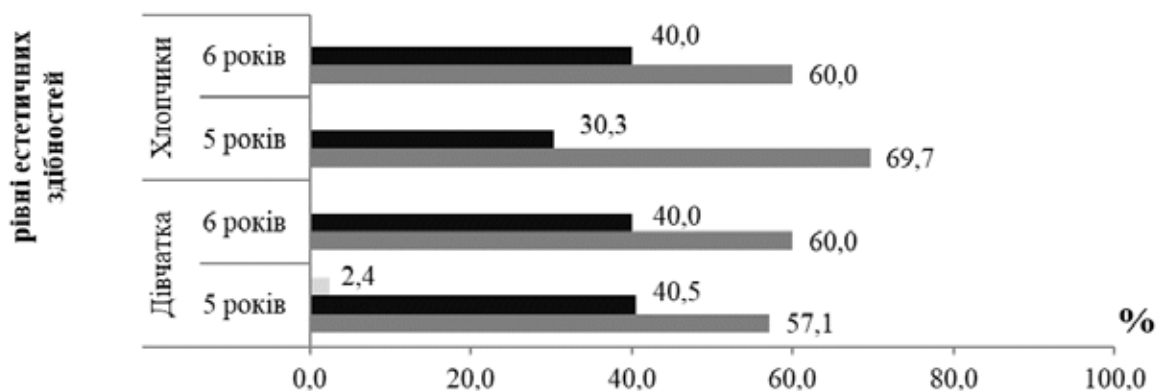

Рис. 3. Розподіл дітей 5–6 років за рівнями естетичних здібностей, %

Примітки:

■ Низький рівень ■ Середній рівень ■ Високий рівень

Середній рівень спостерігався у 40,5% дівчаток і 30,3% хлопчиків 5 років, у 40,0% дітей 6 років відповідно. Високий рівень виявлено лише у дівчаток 5 років (2,4%). Отже, за результатами дослідження більшість дітей має низький рівень естетичних здібностей.

Це зумовлено тим, що в освітньому процесі у дітей не в достатньому об'ємі використовується поєднання рухів з музикою, тематичними іграми, руховими забавами, постановами, що є своєрідним засобом фізичного розвитку дошкільника.

Висновки. Отже, результати дослідження засвідчили, що естетичні здібності у більшості дошкільників 5 років (57,1% – дівчатка та 69,7% – хлопчики) і 6 років (60,0% – дівчатка та 60,0% – хлопчики) перебувають на низькому рівні. Це свідчить про певні труднощі дітей у здатності відображати музичний твір у рухах,

виражати його характер та настрої за допомогою пластики. Дошкільники нерідко демонструють скутість у рухах, невпевненість та обмеженість у керуванні власними діями, що обмежує їхні можливості для творчої самореалізації.

Водночас саме у віковому періоді 5–6 років триває інтенсивний розвиток усіх сфер особистості – інтелектуальної, морально-вольової, емоційної. У цей час формуються основи культури рухів, розвиваються постава, відчуття ритму, почуття краси та гармонії, що зумовлює важливість цілеспрямованої педагогічної роботи з розвитку естетичних здібностей. Незважаючи на природну перевагу образного мислення у дошкільному віці, діти не завжди здатні адекватно передати музичний образ у рухах без спеціально організованого навчально-виховного впливу.

Таким чином, розвиток естетичних здібностей у дітей дошкільного віку виступає не лише показником їхнього художньо-творчого потенціалу, але й важливим чинником формування цілісного образу світу. Завдяки роботі з музично-руховою діяльністю у дітей поступово вибудовується багаторівнева система уявлень про себе, інших людей та навколишню дійсність. Це, у свою чергу, сприяє гармонізації внутрішнього світу дитини, формуванню позитивного емоційного

досвіду, розвитку креативності, самовираження та соціалізації.

Отримані результати підтверджують актуальність пошуку та впровадження ефективних методик і педагогічних технологій, спрямованих на розвиток естетичних здібностей дошкільників. Це завдання набуває особливої ваги у сучасних умовах, коли суспільство потребує творчих, емоційно відкритих та гармонійно розвинених особистостей.

Список використаних джерел

1. Ваганова Н. Розвиток естетичного художнього сприймання в дошкільному віці. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. Костюка НАПН України*. 2012. № 15 (1). С. 68–76.
2. Воробель М. Естетичне виховання як чинник гармонійного становлення дитини-дошкільника. *Наукові записки НПУ імені М. Драгоманова*. 2011. № 150. С. 42–48.
3. Гевко О., Савченко Л. Педагогічні аспекти формування творчих здібностей у старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. *Педагогічні науки*. 2021. № 97. С. 38–44. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-97-3>.
4. Дронова О. Педагогічні умови формування уявлень про час і простір у дітей старшого дошкільного віку засобами творів живопису. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1. С. 121–127. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198162](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198162).
5. Дудник Н. Педагогічні новації в естетичному вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2021. № 6. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.242599>.
6. Інспекторова Т. Особливості естетичного виховання дошкільників засобами музики. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. № 2. С. 144–149. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2009.188395>.
7. Мнишенко К. Особливості формування основ художньо-естетичної культури здобувачів дошкільної освіти. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training*. 2022. № 64. С. 126–136. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-126-136>.
8. Найчук В., Скрипник Н. Особливості естетичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки*. 2021. № 65. С. 196–212. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.65.12>.
9. Найчук В. Особливості естетичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Наукові записки ХНПУ ім. Г. Сковороди. Серія: Психологія і педагогіка*. 2022. № 65. 112–118. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.65.12>.
10. Пилявська М., Гнезділова К. Педагогічні умови естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Родзинка – 2021: Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених*. 2021. С. 496–499. URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/5241>.
11. Тарарак Н. Формування художньо-естетичних смаків у дітей старшого дошкільного віку засобами музичного мистецтва. *Освітній простір України*. 2018. № 14. С. 166–172. <https://doi.org/10.15330/esu.14.166-172>.
12. Шаповалова О., Парфілова С., Лобова О., Пушкар Л. Артосвіта у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. № 13 (2). С. 106–111. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-015>.
13. Шинкар Т., Руденко Л. Діагностика творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Вісник КУБГ*. 2013. № 8. С. 11–18.
14. Gantcheva G., Borysova Y., Kovalenko N. Abilities of 7-8-year-old rhythmic gymnasts' evaluation and development of artistic. *Science of Gymnastics Journal*. 2021. № 13 (1). P. 59–69. <https://doi.org/10.52165/sjg.13.1.59-69>.

References

1. Vahanova, N. (2012). Rozvytok estetychnoho khudozhnogo sprymannia v doshkilnomu vitsi [The development of aesthetic artistic perception in preschool age]. *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. Kostiuksa NAPP Ukrainy*, (1), 68–76 [in Ukrainian].
2. Vorobel, M. (2011). Estetychne vykhovannia yak chynnyk harmoniinoho stanovlennia dytyny-doshkilnyka [Aesthetic education as a factor in the harmonious development of preschool children]. *Naukovi zapysky NPU imeni M. Dragomanova*, 150, 42–48 [in Ukrainian].
3. Hevko, O., & Savchenko, L. (2021). Pedagogichni aspekty formuvannia tvorchykh zdbnostei u starshykh doshkilnykiv v umovakh zakladu doshkilnoi osvity [Pedagogical aspects of developing creative abilities in older preschoolers in preschool education institutions]. *Pedagogichni nauky*, 97, 38–44. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-97-3>. [in Ukrainian].

4. Dronova, O. (2020). Pedagogichni umovy formuvannya uavlennia pro chas i prostir u ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy tvoriv zhvyvopysu [Pedagogical conditions for forming concepts of time and space in older preschool children through works of art]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, 1, 121–127. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198162](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198162) [in Ukrainian].
5. Dudnyk, N. (2021). Pedagogichni novatsii v estetychnomu vykhovanni ditei starshoho doshkilnoho viku [Pedagogical innovations in the aesthetic education of older preschool children]. *Molod i rynok*, 6. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.242599> [in Ukrainian].
6. Inspektorova, T. (2019). Osoblyvosti estetychnoho vykhovannia doshkilnykiv zasobamy muzyky [Features of aesthetic education of preschoolers through music]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedagogichnoho universytetu*, 2, 144–149. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2009.188395> [in Ukrainian].
7. Mynishenko, K. (2022). Osoblyvosti formuvannia osnov khudozhno-estetychnoi kultury zdobuvachiv doshkil'noi osvity [Features of forming the foundations of artistic and aesthetic culture of preschool education seekers]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training*, 64, 126–136. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-126-136> [in Ukrainian].
8. Naichuk, V., & Skrypnik, N. (2021). Osoblyvosti estetychnykh zdibnostei u ditei starshoho doshkilnoho viku [Features of aesthetic abilities in older preschool children]. *Pedagogichni nauky*, 65, 196–212. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.65.12> [in Ukrainian].
9. Naichuk, V. (2022). Osoblyvosti estetychnykh zdibnostei u ditei starshoho doshkilnoho viku [Features of aesthetic abilities in older preschool children]. *Naukovi zapysky KhNPU im. H. S. Skovorody. Seriya: Psykholohiia i pedahohika*, 65, 112–118. <https://doi.org/10.34142/23129387.2021.65.12> [in Ukrainian].
10. Pyliavska, M., & Hnezdilova, K. (2021). Pedagogichni umovy estetychnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku [Pedagogical conditions for the aesthetic education of older preschool children]. *Rodzynka – 2021: Aktualni problemy pryrodnych i humanitarnykh nauk u doslidzhenniakh molodykh uchenykh*, 496–499. <http://eprints.cdu.edu.ua/5241> [in Ukrainian].
11. Tararak, N. (2018). Formuvannia khudozhno-estetychnykh smakiv u ditei starshoho doshkilnoho viku zasobamy muzychnoho mystetstva [Forming artistic and aesthetic tastes in older preschool children through musical art]. *Osvitnii prostir Ukrainy*, 14, 166–172. <https://doi.org/10.15330/esu.14.166-172> [in Ukrainian].
12. Shapovalova, O., Parfilova, S., Lobova, O., & Pushkar, L. (2025). Art-osvita u formuvanni estetychnoi kultury ditei doshkilnoho viku [Art education in shaping the aesthetic culture of preschool children]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 13 (2), 106–111. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-015> [in Ukrainian].
13. Shynkar, T., & Rudenko, L. (2013). Diahnostyka tvorchykh zdibnostei ditei starshoho doshkilnoho viku [Diagnosis of creative abilities in older preschool children]. *Visnyk KUBH*, 8, 11–18 [in Ukrainian].
14. Gantcheva, G., Borysova, Y., & Kovalenko, N. (2021). Abilities of 7–8-year-old rhythmic gymnasts: Evaluation and development of artistic. *Science of Gymnastics Journal*, 13 (1), 59–69. <https://doi.org/10.52165/sjg.13.1.59-69> [in English].

